

Vides i biografies.

La poètica de la biografia literària al segle XVIII

Cesc Esteve

Universitat de Barcelona
cesc.esteve@ub.edu
ORCID: 0000-0001-6610-4708

Recepció: 16/02/2025, Aceptació: 05/09/2025, Publicació: 19/12/2025

Resum

L'objectiu d'aquest article és examinar la naturalesa i l'abast de la modernització de la biografia en el camp de les vides d'escriptors. Per explicar la formació de la biografia literària moderna he comparat les idees sobre el gènere i les vides de poetes castellans de Juan José López de Sedano (1729-1801) amb els principis i mètodes biogràfics i les vides de poetes anglesos de Samuel Johnson (1709-1784). L'anàlisi dels textos d'aquests autors permet detectar canvis significatius en les formes i funcions de la biografia dedicada a escriptors. Alguns canvis són anàlegs en cada cas i d'altres presenten diferències, però es poden agrupar en tres grans fronts: la integració de les vides de poetes en la historiografia literària, l'adaptació de la biografia als principis i mètodes de l'erudició crítica i l'emergència de la crítica biogràfica. Tanmateix, les idees i pràctiques d'ambdós autors revelen la vigència de formes i usos tradicionals del gènere ben entrat el segle XVIII i fan evident que la modernització de la biografia literària es va produir de manera lenta i gradual.

Paraules clau

Biografia literària; historiografia literària; crítica biogràfica; Juan José López de Sedano; Samuel Johnson

Resumen

Vidas y biografías. La poética de la biografía literaria en el siglo XVIII.

El objetivo del presente artículo es examinar la naturaleza y el alcance de la modernización de la biografía en el campo de las vidas de escritores. Para explicar la formación de la biografía literaria moderna he comparado las ideas sobre el género y las vidas de poetas castellanos de Juan José López de Sedano (1729-1801) con los principios y métodos

biográficos y las vidas de poetas ingleses de Samuel Johnson (1709-1784). El análisis de los textos de estos autores permite detectar cambios significativos en las formas y funciones de la biografía dedicada a escritores. Algunos cambios son análogos en cada caso y otros presentan diferencias, pero se pueden agrupar en tres grandes frentes: la integración de las vidas de poetas en la historiografía literaria, la adaptación de la biografía a los principios y métodos de la erudición crítica y la emergencia de la crítica biográfica. Asimismo, las ideas y prácticas de ambos autores revelan la vigencia de formas y usos tradicionales del género bien entrado el siglo XVIII y manifiestan que la modernización de la biografía literaria se produjo de manera lenta y gradual.

Palabras clave

Biografía literaria; historiografía literaria; crítica biográfica; Juan José López de Sedano; Samuel Johnson.

Abstract

English title. Lives and biographies. The poetics of literary biography in the 18th century. This article explores the modernization of literary biography, focusing on how writers' lives were portrayed. To understand this transformation, I compare the views on biography and poets' lives in the works of Juan José López de Sedano (1729-1801) and Samuel Johnson (1709-1784). The analysis of their texts reveals significant shifts in the purpose and structure of literary biography. While some changes are similar in both cases, others differ, but they can be grouped into three key areas: the integration of poets' lives into literary historiography, the adaptation of biography to scholarly principles, and the rise of biographical criticism. However, both authors' works also show that many traditional forms and approaches to biography remained in use well into the 18th century, highlighting that the modernization of literary biography was a slow and gradual process.

Keywords

Literary biography; literary historiography; biographical criticism; Juan José López de Sedano; Samuel Johnson.

La vida de Diego Hurtado de Mendoza escrita per José Salvador en un article publicat a la *Revista literaria de El Granadino* el juny de 1848 comença amb la següent declaració: “Las vidas de los varones célebres y sus hechos ilustres son ejemplos que nos guían al bien por medio de la imitación”.¹ És una afirmació que podríem trobar en moltes biografies i és un testimoni tardà de la llarga vigència d’una concepció del gènere fonamentada en el record elogiós de la condició il·lustre i exemplar del protagonista de la biografia. La declaració acredita la pervivència del modelatge que les vides d’homes il·lustres havia exercit en les biografies d’escriptors, que havien proliferat especialment d’ençà dels principis de l’edat moderna. Aquest modelatge havia determinat que els escriptors fossin representats abans o sobretot com a nobles i servidors de l’estat o de l’església i després, a més, com a homes de lletres. Alhora, les gestes de caràcter públic i les virtuts morals i cíviques solien emportar-se tant o més protagonisme que les fites literàries. Les vides d’escriptors s’havien ajustat a aquest biaix perquè la funció encomiàstica del gènere i l’exemplaritat dels seus protagonistes havia fet de la biografia una eina útil per a la canonització d’autors. Si bé no tots els textos biogràfics dedicats a escriptors es regien per aquest model, val a dir que va constituir un patró dominant, l’empremta del qual es va notar sobretot a les vides i semblances dels escrits preliminars d’edicions d’autors de tots els temps i, en particular, d’escriptors coetanis.²

La modernització del gènere biogràfic s’ha explicat com una transformació que hauria començat cap finals del segle XVII, coincidint amb els primers usos del terme ‘biografia’. En l’àmbit de les biografies dedicades a escriptors, aquesta transformació s’ha identificat amb l’abandonament gradual de les condicions del model de vida encomiàstica d’home il·lustre. Poc a poc, en l’estatut del biografiat hauria guanyat protagonisme la seva condició d’escriptor. El retrat panegíric farcit de tòpics manllevats d’altres vides de poetes hauria deixat pas a una narrativa més centrada en la singularitat dels escriptors i en la documentació de fets i dades. L’admiració incondicional pels escriptors biografiats hauria cedit el lloc a valoracions més equànimes. L’explicació del caràcter de l’escriptor, entesa fins llavors com la ponderació de virtuts i vicis manifestats tot al llarg d’una vida i en moments especialment rellevants (en arribar a l’edat adulta, davant d’un revés de la fortuna, en acarar la mort), hauria deixat pas a la revelació de la men-

1. Cito l’article, que porta per títol “D. Diego Hurtado de Mendoza”, de l’edició digital de la *Biblioteca de “biografías”* de la pàgina web del projecte de recerca *Silem. Sujeto e Institución Literaria en la Edad Moderna*, coordinat des de la Universitat de Córdoba. Aquest article forma part dels resultats dels projectes de recerca *Mimesis. Creación literaria, vidas de autor y poética en la edad moderna*, PID 2019-1109 86-GB-I00 i *Poética i política a la primera edat moderna*, 2021SGR00742. Agraïxo els comentaris dels revisors anònims de l’article.

2. Remeto a diversos estudis recents sobre la biografia literària a l’edat moderna i, en particular, sobre les vides preliminars d’escriptors: Boillet et al. (2012); Caldwell (2020); Núñez Rivera (2020); Pask (1996); Residori et al. (2014); Ruiz Pérez (2019c) i (2021b); Zerari (2021).

talitat de l'home rere l'escriptor, inferida de fets privats i quotidians. La celebració de l'exemplaritat moral i de la fama literària dels escriptors hauria perdut pes entre les raons de ser de les biografies, més valorades ara com a una eina per conèixer l'autor i la seva carrera, per entendre el seu lloc en la història literària i per interpretar la seva obra d'una manera més informada i crítica.³

L'objectiu d'aquest article és examinar la naturalesa i l'abast de la modernització de la biografia en el camp de les vides d'escriptors. Per explicar la formació de la biografia literària moderna he comparat les idees sobre el gènere i les vides de poetes castellans de Juan José López de Sedano (1729-1801) amb els principis i mètodes biogràfics i les vides de poetes anglesos de Samuel Johnson (1709-1784). Les idees sobre la biografia i les vides d'escriptors del dramaturg, periodista i crític literari López de Sedano es troben al *Parnaso español*, una antologia de poesia castellana dels segles XVI i XVII que es va publicar en nou volums entre el 1768 i el 1778 (amb una reedició completa l'any 1781), i que, a partir de l'aparició del segon tom, va incorporar biografies de diversos autors. López de Sedano va deixar també algunes reflexions sobre la biografia literària a l'obra *Coloquios de la Espina*, publicats el 1785 i motivats per les crítiques que Tomás de Iriarte havia fet al *Parnaso español*.⁴ Samuel Johnson és conegut per les seves facetes de lexicògraf, d'editor de Shakespeare, d'assagista, de crític literari i de biògraf. Les seves idees sobre la biografia van quedar recollides en diversos articles i assaigs i el gruix de la seva producció biogràfica es troba en dues col·leccions: els *Prefaces, Biographical and Critical, to the Works of the English Poets*, publicats en deu volums entre el 1779 i el 1781 i les *Lives of the Most Eminent English Poets with Critical Observations on Their Works*, publicades en diversos volums, entre el 1781 i el 1783.⁵

3. Alguns dels estudis recents que s'han ocupat de l'evolució de la biografia literària a l'edat moderna i de les seves relacions amb la historiografia literària són Aradra (2021); Bénard (2019); Mortgat-Longuet (2006); Musitelli (2014).

4. Les crítiques de Tomás de Iriarte van aparèixer a *Donde las dan las toman, diálogo joco-serio sobre la traducción del Arte Poética de Horacio*, publicat el 1778, i continuaven una polèmica que havia començat l'any abans, quan Iriarte havia publicat una traducció pròpia de l'*Ars poetica* d'Horaci, on havia assenyalat deficiències en la traducció castellana de l'epístola horaciana de Vicente Espinel, publicada per primer cop el 1591 i inclosa al capdavant del primer volum del *Parnaso Español*. López de Sedano havia contestat a Iriarte al final del volum novè del *Parnaso Español*, amb crítiques a la seva traducció d'Horaci. A *Donde las dan las toman*, Iriarte, a més de defensar la seva traducció i insistir en les mancances de la d'Espinel, retreu a López de Sedano errors de mètode i de criteri: considera que el *Parnaso* no segueix un pla editorial coherent, que d'un volum al següent canvien els criteris en la selecció dels textos i la configuració de l'aparat crític i lamenta que una antologia que pretén formar el bon gust de la nació aplegui obres d'una qualitat molt desigual. Quant a la part biogràfica, Iriarte assenyalava errors, sobretot relatius a dates i fets, en algunes de les vides de l'antologia i critica que, en general, continguin molt poca informació. Els *Coloquios de la Espina* van posar fi a la controvèrsia, examinada per Cáseda Teresa (2010) i Ruiz Pérez (2019a).

5. Hi ha diverses edicions modernes de les *Lives of the English Poets*, completes i en forma

A més de coincidir en el temps, les biografies de López de Sedano i de Johnson s'integren en col·leccions que comparteixen el fet de ser empreses col·lectives que s'estenen en el temps, sotmeses a vicissituds editorials que en condicionen el procés d'elaboració i el resultat final. En un sentit més particular, aquestes circumstàncies afecten en els dos casos la configuració i els usos del material biogràfic. Ambdues col·leccions acaben reunint al voltant d'una cinquantena de vides cadascuna, en una combinació també força semblant de relats succints i vides extenses. En aquest segon cas, són escrits majoritàriament dedicats a poetes de prestigi, que comptaven amb biografies prèvies. És en aquestes vides més extenses, les '*major lives*' en el cas de Johnson, on s'aprecia més clarament el modelatge retòric de la tradició biogràfica clàssica. Tant les col·leccions com les vides d'un i altre autor presenten igualment diferències, però, en tot cas, són projectes editorials i biogràfics que revelen, de vegades conjuntament, de vegades per separat, que la modernització de la biografia literària no només va ser gradual i lenta, sinó també parcial i irregular.

El gir historiogràfic de la biografia literària

Els *Prefaces, Biographical and Critical* es van confegir per acompanyar la publicació d'una col·lecció extensa de volums amb obres poètiques d'autors anglesos. La iniciativa va ser d'un grup de llibreters londinencs que, per fer més atractiva la publicació, va encarregar a Johnson, que llavors ja era un crític amb molt de prestigi, que escrivís uns apunts biogràfics breus per encapçalar els volums de les obres. Johnson va complir amb l'encàrrec només en part: en la redacció d'algunes de les vides s'hi va entretenir i estendre més del compte i no van estar enllestides quan tocava per aparèixer publicades com a pròlegs de les obres. Finalment, els *Prefaces*, tot i el títol, es van estampar junts en volums a part, ordenats cronològicament per la data de mort dels autors i cadascun amb la seva paginació. Poc després bona part dels prefacs van passar a integrar les *Lives of the Most Eminent*

d'antologia (Johnson 2006; 2009; 2010a) i una selecció traduïda al castellà, Johnson (1988). La producció biogràfica de Johnson s'ha dividit en tres etapes. En la primera, de 1738 a 1744, Johnson va escriure diverses vides breus d'erudits i d'herois militars anglesos que van aparèixer publicades anònimament a la revista *Gentleman's Magazine*. Aquesta primera etapa va acabar el 1744 amb la redacció de la primera biografia literària important, l'*Account of the Life of Mr. Richard Savage*. En la segona etapa, des del 1744 al 1777, Johnson es va plantejar de portar a terme diversos projectes biogràfics, però va escriure unes poques vides de personatges il·lustres. Va ser en aquest període quan Johnson va formular les seves principals teories biogràfiques en assaigs de *Rambler* i *Idler*. La tercera etapa va començar el 1777, amb l'encàrrec dels *Prefaces*, i va ser la més prolífica i va allargar-se fins poc abans de la mort de l'escriptor, el 1784. L'article més important de Johnson tocant a les seves idees sobre la biografia va aparèixer al número 60 de *Rambler*, l'octubre de 1750. Es pot llegir en traducció castellana a Johnson (2010b). Per a una visió de conjunt sobre la teoria i la pràctica biogràfiques de Johnson, Wheeler (1987) i Seager (2022).

English Poets, també estampades en toms separats i, ara, paginades consecutivament. Amb aquest format, les vides mantenien l'autonomia respecte de les obres que acompanyaven i que se seguien publicant en volums a part. El canvi en la paginació va comportar que, com a sèrie, adquirissin un sentit unitari i orgànic més marcat. Aquesta disposició encadenada hauria possibilitat que les vides dels poetes es llegissin com a un relat de conjunt, continuat i entrellaçat, és a dir, com a una història de la literatura anglesa. Val a dir que aquests canvis de format i d'ús de la biografia literària van derivar de l'interès de Johnson per tractar amb més amplitud i profunditat les vides d'alguns escriptors, però convé no perdre de vista que, almenys en part, van ser canvis accidentals i és significatiu respecte a la pervivència de models biogràfics tradicionals que els responsables del projecte editorial demanessin escrits breus que servissin per presentar els autors i les obres de la col·lecció.⁶

Els principals ideòlegs del *Parnaso español* haurien estat encapçalats per l'editor Antonio de Sancha. La impremta de Joaquín Ibarra va publicar els cinc primers volums de la col·lecció i els quatre últims va estampar-los el mateix Sancha, responsable també de la reedició d'alguns dels primers toms i, pel que sembla, d'escollir López de Sedano d'entre el seu cercle de col·laboradors com a director de l'antologia, un càrrec que no es va fer visible fins a la portada del tom sisè, publicat el 1772. La col·lecció va néixer amb el propòsit d'oferir al lector una combinació d'obres excel·lents i d'obres inèdites o poc conegudes, majoritàriament originals, amb algunes traduccions d'obres antigues, i en gran part d'autors del que els responsables de l'antologia consideraven el 'Siglo de Oro' de la poesia castellana.⁷ La col·lecció volia omplir el que entenia que era un buit editorial tocant a la difusió d'aquesta poesia i, adherint-se a principis il·lustrats i valors estètics neoclàssics, pretenia servir de "modelo para fijar el buen gusto de la nación sobre esta parte de nuestra bella literatura en todas y en cada una de sus especies". L'antologia hauria volgut prioritzar la qualitat, la varietat i l'amenitat en la selecció i la disposició dels autors i les obres i hauria prescindit, per això, de seguir criteris temàtics, genèrics o cronològics en l'arranjament del contingut. Tot això s'estableix al pròleg que encapçala el re-

6. L'encàrrec inicial dels responsables de la col·lecció va ser de quaranta-vuit prefacs. Johnson en va proposar quatre més. Entre el 1781 i el 1783 es van publicar els cinquanta-dos assaigs biogràfics i crítics tots junts, en els quatre volums de les *Lives*: d'aquest total, n'hi ha vint-i-tres que contenen vides breus i sumàries. Dietz (1988: 16-19); Clingham (1997: 161-162). La biografia de Richard Savage, de 1744, es va afegir, amb pocs canvis, als *Prefaces*. Spencer Davidson (1978: 58, 62-63) considera que la vida de Savage va comportar en diversos aspectes un trencament amb la tradició de relats biogràfics elegíacs, commemoratius i panegírics, per bé que Johnson hi hauria inclòs diversos elogis i hauria buscat en el biografiat una exemplaritat instructiva. Sobre l'adaptació del contingut dels *Prefaces* al de les *Lives*, Kirkley (1998).

7. La col·lecció d'obres que va donar peu a les biografies de Johnson també incloïa traduccions a l'anglès d'obres clàssiques fetes per John Dryden, Nicholas Rowe i Alexander Pope (Kirkley 1998: 285).

ptori de peces del primer volum, que va acompanyat, al final, d'un índex i d'un comentari succint de les obres.⁸

Al pròleg del segon volum s'explica que s'ha decidit inserir a cada tom unes "Noticias históricas de nuestros poetas" i que s'ha deixat de banda la intenció inicial d'oferir, al final de la col·lecció, un "Catálogo Histórico y Bibliográfico de los Poetas Castellanos" del *Parnaso*. Les notícies, o vides, de cinquanta-tres dels gairebé vuitanta poetes de l'antologia apareixen agrupades al capdavant dels volums on es recull el gruix de la producció dels escriptors biografiats o bé al capdavant dels volums on s'inclouen els retrats d'aquests poetes.⁹ S'adverteix al pròleg que la disposició de les notícies no segueix "el orden de siglos y edades, en que florecieron [els poetes], como era el ánimo", és a dir, no segueix l'ordre cronològic en què s'haurien disposat al catàleg, on la sèrie biogràfica, com passa amb les *Lives* de Johnson, s'hauria prestat a conformar un relat històric (*Parnaso español*, II, Prólogo, III-IV). En agrupar-se en funció del contingut dels volums de la col·lecció, les vides del *Parnaso* acaben en terra de ningú, perquè tampoc no conserven pròpiament el format preliminar i la funció introductòria. La polèmica entre Tomás de Iriarte i López de Sedano va treure a la llum, entre d'altres, una carta de Vicente de los Ríos, un dels col·laboradors del *Parnaso*, adreçada a López de Sedano, on lamenta que, als volums, l'editor no hagi col·locat juntes les obres de cada autor, que els escriptors no hi apareguin en ordre cronològic i que el coneixement dels poetes (és a dir, les notícies) i el judici crític dels seus poemes no precedixin les obres per facilitar-ne la lectura (*Coloquios de la Espina*, 67). El criteri de De los Ríos sembla coincidir amb el que havia d'haver regit la col·lecció de poetes anglesos ideada per llibreters londinencs. Vicissituds editorials a banda, sembla que l'esperit de l'època afavoria la integració de les vides d'escriptors en la historiografia literària.¹⁰

De les vides de Johnson també se n'ha destacat, com a novetat, que prenguessin en consideració factors fins llavors desatesos pels biògrafs, com les relacions dels poetes amb impressors i llibreters i l'atenció prestada al paper del mer-

8. Modernitzo l'ortografia i la puntuació a les citacions. *Parnaso español*, I, Prólogo, I-VI: el Siglo de Oro comença amb Boscán i Garcilaso i s'allarga fins a mitjan segle XVII. Ve després l'"època infeliz de la decadencia de nuestra poesía", que, al present, gràcies a empreses com el *Parnaso español* i el restabliment del bon gust en les arts i les ciències, estaria arribant a la fi. Sobre l'esperit il·lustrat del projecte: Molina Huete (2013), estudi del qual parteixo, juntament amb Ruiz Pérez (2021a), per al comentari de les formes i els usos de les vides al *Parnaso español*.

9. Sobre l'ús dels retrats d'autors al *Parnaso español*, Ruiz Pérez 2019b.

10. Al pròleg del volum sisè, que conté una antologia de tragèdies, López de Sedano explica que se n'està, d'oferir un relat sobre els progressos de la tragèdia espanyola, perquè el reserva per a la publicació d'un *Discurso sobre el origen, aumentos, declinaciones, y estados de la poesía castellana en general, y en cada uno de sus ramos y especies*. No consta que arribés a escriure aquest discurs, però sembla clar que entén el projecte historiogràfic com a una derivada lògica del *Parnaso* i viable, almenys en part, gràcies a les notícies que s'hi apleguen (*Parnaso español*, VI, 1772, Prólogo, VIII-IX).

cat i d'altres agents, a més de l'autor, en els processos de creació i publicació de les obres. Que Milton vengués els drets de *Paradís perdut* per un preu que a molts, amb el pas del temps, havia semblat irrisori, per Johnson en cap cas s'hauria de prendre com a una prova més del tòpic que la gent corrent s'aprofita i abusa dels genis, sinó com a un indicador de com es trobava el mercat literari en aquell moment (Lynch 2015). Aquesta perspectiva atenta a les condicions institucionals i materials de la literatura hauria contribuït a ampliar el focus del discurs biogràfic i a fer-lo partícip d'interessos de la historiografia literària. Un altre símptoma d'aquest gir historiogràfic es manifestaria en la tendència a l'alça a ponderar el valor del poeta en relació a l'estat de la literatura del seu temps. A la vida d'Abraham Cowley, per exemple, Johnson identifica l'autor com a representant de la poesia metafísica i comenta molts versos d'altres poetes d'aquest mateix corrent per il·lustrar-ne els sentiments i l'estil i valorar en quin sentit i en quina mesura Cowley hauria participat d'aquest moviment (Johnson 2009: 15 i ss.).¹¹

Les vides de Garcilaso de la Vega i de Diego Hurtado de Mendoza escrites al segle XVIII tendeixen, respecte de les biografies anteriors, a equilibrar el protagonisme de la trajectòria d'aquests personatges com a escriptors amb el de l'atenció a les seves carreres militars i polítiques. En la vida de Garcilaso del *Parnaso español*, publicada al segon volum de la col·lecció, el 1770, el títol de "príncipe de los poetas castellanos de su tiempo" es justifica per tot el que la literatura espanyola deu a Garcilaso en tant que introductor del bon gust.¹² Aquest reconeixement no és del tot nou, per bé que es vesteix amb un dels termes que a l'època redefineix l'excel·lència literària, la professió del bon gust. És significatiu que l'elogi s'emmarqui en explicacions en què es corregeix i precisa quines haurien estat les aportacions del poeta i on es té en compte la mena de poesia que s'havia fet abans. En la mateixa línia, un dels canvis més cridaners que presenta la vida de Diego Hurtado de Mendoza de López de Sedano, que en molts aspectes respon al model de vida il·lustre, és que el biògraf el considera un dels principals reformadors de la poesia castellana al costat de Boscà i Garcilaso, inferior a ells en el vers i l'estil, però superior en erudició (*Parnaso español*, IV, Noticia, xvii).

11. Clingham (1997: 162) desplega una llista extensa de diverses qüestions de la història civil anglesa de l'últim segle i mig i de temes de crítica i història literàries tractats per Johnson a les *Lives*, un tret que apunta igualment a la convergència de la biografia amb la historiografia. En un altre ordre de coses, Clingham reporta (1997: 169) que, segons Boswell, biògraf de Johnson, la vida de Cowley hauria estat, de tota la compilació, la que més hauria satisfet el seu autor justament per la dissertació que conté sobre els poetes metafísics.

12. *Parnaso español*, II, Noticia, xxii-xxiii. El text corregeix el que estima una creença errònia: que Boscà i Garcilaso haguessin introduït el vers hendecasil·lab i altres metres llargs, presents en la poesia castellana d'ençà molts anys abans, i xifra la contribució d'aquests autors en l'extensió i la generalització de l'ús d'aquesta classe de versos.

El gir crític de la biografia literària

Al número 60 de *Rambler*, publicat l'octubre de 1750, i en alguns altres assajos i vides, Johnson explicita la seva concepció de la biografia (Johnson 2011: 126-172). Hi sosté que l'objectiu principal del biògraf és revelar el caràcter del biografat i il·luminar de forma intensa tot allò que concerneix la seva dimensió personal, desatesa normalment pels cronistes, més interessats en els afers públics. En l'accés al coneixement del vertader caràcter del biografat rauria, al seu entendre, l'atractiu i el profit del gènere. Per satisfer aquest propòsit, Johnson pensa que sobretot cal fixar-se en el detall quotidià significatiu, les '*domestic privacies*', i addueix que una conversa amb un criat del biografat, per exemple, serà molt més reveladora i útil que la consulta exhaustiva de documents o la lectura d'una biografia que vagi del naixement al funeral del protagonista. A la vida d'Addison, Johnson afirma que les "lives can only be written from personal knowledge" (Clingham 1997: 165) i, segons reporta James Boswell, el biògraf de Johnson, aquest entenia que la familiaritat del biògraf amb el biografat era clau: no només calia haver-lo conegut personalment, calia haver-hi begut i menjat. Tanmateix, a *Idler*, 84, Johnson mostra recel respecte de la familiaritat que el biògraf hauria de tenir amb el biografat perquè entén que posa en entredit la imparcialitat del seu relat (Seager 2022: 265, 268-269).

En el cas dels escriptors, la finalitat de la biografia s'entendria com la revelació de la personalitat íntima encoberta per la identitat literària. Aquesta personalitat íntima no tindria valor pel fet d'exposar la singularitat del subjecte, sinó perquè afavoriria que el lector simpatitzés amb l'home comú rere l'escriptor, en trobar-hi sentiments, actituds i conductes compartits. La de Johnson seria una concepció 'literària' de la biografia perquè el gènere plauria i instruiria a través de casos particulars amb valors ètics i intel·lectuals universals, i també perquè la imaginació del biògraf, com es veurà de seguida, hi tindria un paper important. Com en la concepció tradicional del gènere, el valor del personatge biografat rauria en la seva exemplaritat, que no derivaria ara de la seva condició il·lustre ni de les seves virtuts cíviques, sinó de la seva humanitat.

Johnson admet que, fins i tot quan es donen les condicions òptimes en la relació entre el biògraf i el biografat, les possibilitats de comprendre i encara més de mostrar aquells fets mínims però significatius de la personalitat són molt petites, perquè sovint són gestos volàtils.¹³ En el millor dels casos, afegeix, quan s'han pogut copsar aquests moments reveladors, la seva plasmació al text els di-

13. A la vida d'Addison afirma que "[t]he delicate features of the mind, the nice discriminations of character, and the minute peculiarities of conduct, are soon obliterated" (Clingham 1997: 165). La reflexió continua amb l'assumpció que aquesta pèrdua, al capdavant, no és tan lamentable, perquè les dèries dels biografats poden resultar doloroses per als seus familiars i amics i potser és millor que el biògraf, per no fer mal, les deixi córrer (Seager 2022: 277).

fumina i la seva transmissió escrita els empobreix i tergiversa fins que el relat perd tota semblança amb el que pretenia representar originàriament. “The exact truth of the inner life is, often, beyond recovery”, admet Johnson, que en diversos passatges adverteix que les seves vides tampoc no són biografies íntimes capaces de donar a conèixer el caràcter real dels escriptors. I en altres llocs reconeix que bona part del que explica són conjectures, que la impressió d'intimitat biogràfica sovint és fictícia perquè és així, diu, com s'escriu sobre els caràcters: “thus it is that characters are written: we know somewhat, and we imagine the rest” (Johnson 2011: 126-130; Parker 2000: 324-325; Seager 2022: 267-271).

Així les coses, Johnson difícilment podia quedar content de les seves biografies. Més encara en el cas dels poetes anglesos, perquè la majoria eren morts abans que Johnson nasqués.¹⁴ Per redactar bona part de les vides, va haver de basar-se en informació de fonts textuais, en biografies prèvies i en els documents que li van procurar els diversos col·laboradors dirigits per l'editor John Nichols, a qui els llibreters londinencs havien designat com a supervisor del projecte. D'acord amb el principi de proximitat entre l'escriptor i el personatge biografiat, Johnson es va basar sempre que va poder en relats escrits per biògrafs que haguessin conegut personalment els poetes. Malgrat això, la majoria de relats li semblaven parcials, vagues o poc fiables: eren vides on desfilaven rengles de personatges indistingibles els uns dels altres, ornats tots amb les mateixes lloances. Johnson també es mostra insatisfet i molt crític amb ‘pretesos’ biògrafs que haurien redactat elogis fúnebres en lloc de vides i que haurien caigut una i altra vegada en la repetició de tòpics per demostrar atributs prodigiosos dels poetes i defensar-ne la grandesa. Per explicar la vida de Cowley, Johnson parteix d'un *Account of the Life and Writing* del poeta escrit pel canonge, científic i historiador Thomas Spratt (1635-1713), qui presenta l'autor com a víctima de forces adverses, injustes i capritxoses. Aquest infortuni hauria pres la forma de la indiferència de monarques i nobles cap a Cowley i de crítiques als seus poemes, revessos que l'haurien empès a retirar-se a Surrey, a recer de la malícia, per portar-hi una vida modesta i dedicada a l'estudi solitari. El relat d'Spratt articula llocs comuns molt usats a les vides de poetes per enaltir-ne virtuts morals i provocar l'empatia dels lectors. Johnson retreu a Spratt que el que explica “is shewn confused and enlarged through the mist of panegyrick” (Johnson 2009: 5) i desmunta la seva interpretació dels fets argüint que la casa de Surrey on Cowley

14. La principal excepció d'això és la vida ja esmentada de Richard Savage, amb el qual Johnson va mantenir amistat. L'agost de 1743, a la revista *Gentleman's Magazine*, Johnson va anunciar la intenció de publicar una biografia del recentment traspasat Savage que es basaria en les fonts més fiables i en el seu coneixement personal i íntim de l'escriptor (Seager 2022: 263). Val a dir que Johnson va formular les seves idees teòriques sobre la biografia uns anys després d'escriure aquesta vida. En general, com afirma Battersby (1987: 28): “As a biographer, Johnson had least of what he most desired, knowledge of ‘those minute peculiarities which discriminate every man from all other’ (*Life of Brown*)”.

hauria decidit apartar-se del món no era pas tan lluny de la cort reial, que el poeta va ser recompensat amb terres i rendes per part de la reina, que el mateix Cowley va deixar testimoni que la vida al camp no li va resultar satisfactòria i que la seva reacció per les crítiques rebudes com a poeta potser va ser exagerada (Johnson 2009: 13-14).

Les condicions en què va treballar Johnson, per encàrrec i immers en una empresa col·lectiva, no responien al perfil de biògraf que investigava i escrivia per iniciativa pròpia, sovint mogut per l'admiració cap el biografat. Les censures dels relats panegírics al servei de la fama dels autors fan evident el distanciament respecte del model de vida il·lustre i són coherents amb una concepció de la biografia que és crítica en més d'un sentit: es vol desmarcar de la tradició, vol fonamentar el que explica en documents autèntics i vindica el dret a jutjar el personatge biografat sense cap mena de reserva, en línia amb la convicció de molts teòrics il·lustrats que la censura dels defectes i errors dels escriptors era tan instructiva com la formulació de preceptes i el comentari de bons exemples. Johnson s'acull a aquesta prerrogativa i no s'estalvia crítiques personals i literàries, en alguns casos severíssimes, fins i tot a poetes tan reconeguts al seu temps i apreciats pel mateix Johnson com John Milton. Johnson censura l'egocentrisme de Milton i els seus aires de superioritat i desaprova la seva ideologia republicana i el seu suport a la revolució de Cromwell. Els retrets no es limiten a la persona, també s'adrecen a l'obra: Johnson opina que al poema elegíac *Lycidas* de Milton li manquen atributs artístics essencials, com la representació de la naturalesa des d'una perspectiva innovadora. En alguns casos, Johnson estableix correspondències entre els trets personals i els artístics. El tarannà reservat i la distància social que Milton sempre hauria mantingut explicarien, per Johnson, que en algunes obres no hagués reeixit a representar adequadament la complexitat de la naturalesa humana (Fix 1984). Tanmateix, entén que són aquestes mateixes qualitats, moralment reproables, les que constituïrien la mena de ment capaç de crear *Paradise Lost*, que Johnson situa entre el millor de la tradició èpica (Dietz 1988: 25, 34-35; Johnson 2009: 54-114; Clingham 1997: 171, 176; 2002: 103-104). També s'emporten crítiques John Donne, per fallar, a parer de Johnson, en la representació i la commoció de les emocions; Alexander Pope, pels seus excessos retòrics i John Dryden, per manca d'ambició i per l'afany gens dissimulat d'obtenir el favor de rics i poderosos (Clingham 1997: 171, 180; Seager 2022: 275).

En el cas del *Parnaso español* els indicis del gir crític de la biografia es manifesten sobretot en l'afany d'acréixer el coneixement de les vides dels poetes mitjançant la recerca de noves fonts d'informació fiables que permetin ampliar, verificar i corregir dades i notícies sobre els escriptors. La insatisfacció de López de Sedano amb la tradició biogràfica no es sustenta en una concepció escèptica i desenganyada del gènere. El que lamenta és que s'hagin oblidat, per desídia, les memòries i les obres de molts autors excel·lents, que sovint costi molt de localitzar les que s'han conservat i que les notícies sobre un mateix autor es trobin

disperses i consignades als documents “sin orden, método, conexión, ni dependencia” (*Parnaso español*, II, Prólogo, iv-v). López de Sedano agraeix la col·laboració de col·legues que li han permès accedir a les seves biblioteques i consultar-hi manuscrits, documents i retrats i palliar en certa mesura la migradesa i l'obscuritat de les biografies de la col·lecció. El caràcter col·lectiu de l'empresa editorial, semblant al de les *Lives*, reforça el seu compromís amb una labor bibliogràfica i biogràfica crítica, amb el sentit d'erudita i documentada (*Parnaso español*, III, Prólogo, III-IV).

Al pròleg del volum vuitè, López de Sedano explica amb més deteniment com ha concebut les notícies històriques dels poetes i es mostra crític amb el que sembla entendre com els models dominants de biografies en aquell moment. No són models que facin pensar en les vides retòriques i encomiàstiques de la tradició, sinó en versions fallides del que hauria de ser una recta biografia crítica. L'editor del *Parnaso* rebutja les vides que es perdrien en tota mena de consideracions impertinents i inútils que només servirien per ofegar les poques coses de debò importants que s'hi podrien trobar, això és, les “conducen-tes al autor”. També desaprova les biografies que tindrien en compte l'autor, però que n'aplegarien exhaustivament “menudencias” poc significatives. López de Sedano recrimina als autors d'aquestes vides que siguin uns erudits pedants, preocupats sobretot per exhibir el rigor amb què haurien procedit en la recerca i l'ús de les fonts. Entre un extrem i l'altre, López de Sedano situa les seves vides, que presenta com a síntesis depurades i amenes del que s'hauria transmès de cada escriptor i del que se n'hagués descobert de nou (*Parnaso español*, VIII, Prólogo, v-VIII).

La biografia crítica i erudita ben entesa, a parer de López de Sedano, no era incompatible amb la funció encomiàstica tradicional, d'on que li semblés oportú d'inserir al final de cada biografia uns “elogios poéticos” dels autors, extrets del *Laurel de Apolo* de Lope de Vega i del *Canto de Calíope*, de la *Galatea* i del *Viaje del Parnaso* de Cervantes, entre d'altres llocs (*Parnaso español*, II, Prólogo, v-vi).¹⁵ A López de Sedano aquest recurs li semblava conforme al propòsit de l'obra, la formació d'un cànon per fixar el bon gust de la nació. En un sentit semblant, als *Coloquios de la Espina* raona que el predomini dels elogis en els judicis crítics que acompanyen els volums de la col·lecció és coherent amb el fet que es refereixen a obres selectes de mèrit desigual però indiscutible (*Coloquios de la Espina*, 208). L'argument s'esgrimeix per contestar crítiques de Tomás de Iriarte i de Vicente de los Ríos, que havien recriminat a López de Sedano que hagués volgut fer passar per judici crític el que en realitat haurien estat elogis

15. Aquesta manera de procedir és anàloga a la de molts bibliògrafs coetanis que també reporten elogis dedicats per tercers als escriptors dels seus catàlegs i els integren al final de cada entrada: així és com procedeixen, per exemple, els bibliògrafs valencians Josep Rodríguez i Vicent Ximeno (Esteve 2024).

hiperbòlics i vagues, “vaciados todos en un molde” i, en el fons, mancats de sentit crític, perquè tan aviat s’havien aplicat a poetes cèlebres com a desconeguts i perquè, en recórrer a expressions tòpiques com la “delicadeza de pensamiento” o la “pureza de frases”, no haurien ajudat el lector a discernir el mèrit autèntic de l’obra (*Coloquios de la Espina*, 198 i ss). Per defensar-se de les acusacions de parcialitat, López de Sedano addueix que en diversos llocs del *Parnaso* assenyala els defectes de les obres compilades (*Coloquios de la Espina*, 204).

Els retrets per la manca d’un esperit crític genuí i les allusions a encomis excessius i recurrents, tallats amb el mateix patró, fan pensar en les crítiques de Johnson als biògrafs que haurien confós les vides amb els panegírics. Tanmateix, Iriarte i De los Ríos no van fer extensiva a la narrativa biogràfica del *Parnaso español* la crítica del biaix encomiàstic, de les vaguetats i del convencionalisme que detectaven als comentaris. Respecte de les vides, Iriarte va qüestionar que López de Sedano es vantés d’haver rescatat de l’oblit moltes notícies sobre els poetes quan, al seu entendre, havia negligit fonts d’informació, havia omès dades conegudes adduint que s’ignoraven i havia comès errors a l’hora de consignar noms, llocs i dates. No li va retreure que assumís els paràmetres i els biaixos de la tradició biogràfica, com es fa evident, per exemple, en la vida de Quevedo. López de Sedano es basa en les biografies de Quevedo escrites per Pablo de Tàrsia el 1663 i per Pedro Aldrete el 1670 i n’adopta el to apologètic i el mite d’un Quevedo sacsejat pels canvis de fortuna i víctima d’enemics malignes i envejosos (*Parnaso español*, IV, Noticia, xxv-xlvi).¹⁶ Les vides de nou encuny també tendeixen a seguir els esquemes tradicionals. Les biografies de Bernardino de Rebolledo i de Francisco de Borja y Aragón s’ajusten a l’estructura de vida de personatge il·lustre: repassen exhaustivament les trajectòries polítiques i militars plenes d’èxits i reconeixements, en descriuen el físic i el caràcter i n’alaben les virtuts cíviques i morals i els dots intel·lectuals, que en ambdós casos s’haurien manifestat en les seves obres literàries. Les consideracions que atenyen la condi-

16. En un article sobre Quevedo de Mariano Roca de Togores, publicat el 1837 a l’*Observatorio pintoresco*, s’hi percep una perspectiva desmitificadora més alineada amb l’escepticisme de Johnson. L’autor assumeix que cal desconfiar de com es mostren els poetes a les seves obres i en l’àmbit públic, perquè en privat poden ser tota una altra cosa. Entén que és per això que resulta difícil escriure completament l’ésser humà, i que només se’l pugui entreveure, i planteja que si això és complicat amb persones que es coneixen, encara ho és molt més amb persones de les quals només queden unes poques notícies, que, a més, de vegades són falses o s’han tergiversat. Això és el que hauria passat amb els historiadors de Quevedo, als quals l’autor retreu que es deixessin portar per prejudicis estètics (el gust del temps en què van escriure) i que fessin gala de la seva erudició en lloc de preocupar-se d’aclarir el caràcter i la manera de fer del biografiat. En aquesta vida, el Quevedo elogiat per la seva abnegada entrega al servei públic i a una carrera política plena d’èxits decau i deixa entreveure un home que hauria aprofitat contactes, favors i càrrecs en interès propi. Es pot consultar en l’edició digital de la *Biblioteca de ‘biografías’* de la pàgina web del projecte de recerca *Silem. Sujeto e Institución Literaria en la Edad Moderna*, coordinat des de la Universitat de Córdoba.

ció de poeta d'un i altre s'articulen a partir de llocs comuns: el comte de Rebolledo és presentat com el paradigma del maridatge perfecte d'armes i lletres, “continuamente alternando las fatigas militares con las tareas literarias y el trato de las musas”, una unió que s'hauria mantingut ferma fins a les velleses (*Parnaso español*, V, Noticia, xxxii-xlvi; xlv). De l'activitat literària del príncep d'Esquilache es destaquen, per fructífers, dos moments típics, “sus primeros ocios y sus últimos desengaños”: una joventut dedicada al conreu de poesia amorosa, fruit d'un talent innat perfeccionat amb l'estudi i la imitació d'un molt bon model, Bartolomé Leonardo de Argensola; i una vellesa retirada i desenganyada del món, lliurada al conreu d'una literatura en què es destaca “la utilidad de su doctrina, su erudición, su espíritu y piedad” (*Parnaso español*, IX, Noticia, xxx-xxxvii; xxxiv-xxxv).

En la vida de Rebolledo, López de Sedano hi fa una digressió que ve a tomb de les moltes riqueses acumulades pel comte i que el porta a qüestionar el que entén que és un lloc comú que hauria fet fortuna entre ignorants, a saber, que la necessitat i la penúria hagin d'acompanyar sempre tots els poetes i justificar-ne el descrèdit. López de Sedano aclareix que la pobresa és pròpia dels mals poetes, “infelices y meros versificadores, que han hecho comercio y granjería de su miserable talento”, i addueix que la vida de Rebolledo i de molts altres bons poetes tractats al *Parnaso* demostren que, quan s'ha sabut fer servir el talent literari, no han faltat honors i premis per als escriptors. Val a dir que López de Sedano, alhora que critica aquest tòpic, dona per fet unes ratlles més avall que la desgràcia acompanya sempre els savis (*Parnaso español*, V, Noticia, xlii-xliii). A la vida d'Esteban de Villegas aquesta maledicció dels doctes explica que el poeta no aconseguís “algun puesto de entidad” i que “no brillasen en público los relevantes talentos de que fue dotado” (*Parnaso español*, II, Noticia, viii-xi; ix). La versió que ofereix Vicente de los Ríos a la seva biografia de Villegas, publicada no gaire després, el 1774, al capdavant de l'edició de l'obra *Eróticas y traducción de Boecio*, és força més matisada a l'hora de ponderar la fortuna i el talent del poeta. També és un relat encomiàstic en què Villegas emergeix com a l'encarnació de l'autor esforçat que perfecciona l'enginy natural gràcies a l'estudi i a la imitació de bons models, imatge viva de l'ideal horacià tan apreciat per la crítica neoclàssica. Tanmateix, De los Ríos censura l'arrogància del poeta, consigna les mancances dels seus sonets i epigrames, pròpies de les flaques de l'època, i relativitza la qualitat dels seus versos llatins (*Memorias*, xvii-xviii). Val a dir que el biògraf procura compensar l'efecte d'aquestes faltes amb la justificació que, seguint l'exemple de Boileau, la crítica constructiva no ha d'amagar els errors ni tan sols dels millors poetes.¹⁷

17. Martín Puya (2017) fa un estudi molt complet de la biografia de Villegas de De los Ríos, que va ser també motiu de polèmica entre Iriarte i López de Sedano.

El gir cap a la crítica biogràfica

Les vides escrites al segle XVIII haurien prestat més atenció que abans a la faceta literària dels poetes en detriment de la seva condició il·lustre i de les activitats públiques que sovint hi anirien associades. Al seu torn, això hauria comportat que es tractessin amb més amplitud i profunditat els vincles entre la trajectòria vital, el caràcter del poeta i la seva obra. Les vides de Samuel Johnson mostren aquesta tendència i han rebut molta atenció com a seu de les seves idees poeto-lògiques i opinions crítiques.¹⁸ Val a dir, però, que les maneres en què Johnson posa en relació la vida i l'obra dels autors són diverses i conserven hàbits tradicionals, cosa que fa difícil discriminar-ne una pràctica sistemàtica que es pugui identificar com a una forma de fer crítica literària biogràfica del tot nova. Les biografies de Johnson que tenen una certa extensió i les més llargues, dedicades a autors de prestigi, s'organitzen en tres parts: un relat cronològic de la vida de l'escriptor, un retrat del seu caràcter i una dissertació crítica sobre les seves obres. Les tres parts segueixen el mateix ordre i ocupen un espai proporcional molt semblant en tots els casos (Hanchock 1976: 75; Clingham 2002: 90). Johnson confereix a aquesta estructura, que no és nova, una major cohesió i un ús crític més evident en presentar el caràcter com el resultat de la transformació de les vivències del biografat en l'experiència que hauria donat forma a la seva personalitat literària.¹⁹ Tal com l'entendria Johnson, el caràcter del poeta no seria només un compendi de qualitats mentals i de virtuts i vicis que es correspondrien amb trets de la seva obra, sinó també una identitat que s'hauria modelat mitjançant l'escriptura.

Una de les principals novetats que haurien comportat les biografies de Johnson respecte de la tradició de vides d'escriptors seria la centralitat de la personalitat literària del biografat, una condició que Johnson tracta de manera explícita des d'una perspectiva institucional: hom no esdevé autor només pel fet d'escriure, sinó que necessita integrar-se en el sistema literari i accedir al públic a través del mercat i de la crítica. Johnson s'interessa per les condicions en què

18. Un dels primers estudis importants centrat en la crítica literària de Johnson va ser el de Hags-trum, publicat per primera vegada el 1952 i reeditat el 1967. Un altre estudi important va ser el de Damrosch (1976). L'interès ha seguit vigent amb els treballs, entre d'altres, de Tomarken (1991 i 2024); Hinnant (1994); Smallwood (2023). En mesures diferents, tots els estudis prenen en consideració les biografies de poetes de Johnson. Tomarken (2024: 3) focalitza l'anàlisi en les *Lives* i fa l'estimació que les seccions de les biografies dedicades a la crítica literària representen el 40% de l'obra.

19. Hanchock (1976: 76-77) argumenta de forma convincent que l'estructura de les '*major lives*' difereix de les primeres vides escrites per Johnson, inclosa la de Savage, i de l'estructura que tenien les fonts biogràfiques coetànies de Milton, Cowley, Dryden i altres autors usades per Johnson. Hanchock conjectura que la nova estructura tripartida és el resultat d'adaptar la disposició en quatre seccions típica de la sèrie de vides de filòsofs de Diògenes Laerci (s. II), un autor que Johnson coneixia bé.

el poeta hauria pres consciència d'una personalitat literària pròpia i vincula aquest procés amb l'evolució de l'escriptura i la formació de l'estil, amb la publicació impresa de l'obra i amb el reconeixement de l'escriptor per part d'altres autors (Lynch 2015: 96-98; Mannheimer 2007: 632).²⁰ Aquesta concepció de l'autoria com a un procés de construcció personal i institucional permet entendre l'interès de Johnson a examinar evidències de les oportunitats que s'haurien presentat als escriptors durant les seves carreres, per ponderar la correspondència entre les expectatives i les fites assolides i avaluar la congruència entre els mèrits reals i la seva imatge pública. Quan pot, Johnson fa servir cartes dels mateixos autors i altres testimonis no només, com s'havia fet mantes vegades abans, per inferir i documentar fets biogràfics, sinó també per revelar les seves inquietuds, els estadis de creació de les obres, les gestions per a la publicació i les reaccions dels escriptors a l'acollida del públic i la crítica.

Una altra novetat seria la interpretació de la interdependència entre la vida, el caràcter i l'obra dels autors, i de les relacions de causa i efecte d'aquests factors, que funcionarien ara en diversos sentits i d'una forma més complexa que en la majoria de biografies literàries anteriors (Clingham 2002: 99). En aquest marc conceptual fa sentit la valoració de Johnson de l'obra de Milton com a producte i manifestació del seu geni distant, ja esmentada més amunt. També el fet d'atribuir al caràcter narcisista de Pope la fabricació d'una personalitat literària heroica i la detecció en els seus poemes dels efectes psicològics derivats dels patiments provocats per una constitució dèbil i un cos deformat. En casos així es podria entendre que, a la llum de la vida i el caràcter de l'autor, la crítica de Johnson faria emergir de l'obra la personalitat íntima del poeta cobejada pel biògraf (Clingham 2002: 132-134; Parker 2000: 335-336).

Johnson teixeix una xarxa més complexa i diversa de continuïtats i correspondències entre la vida, el caràcter i l'obra dels poetes i això fa que les seves biografies, tot i formar part d'una sèrie i compartir estructures narratives, resultin diferents i afavoreixin, així, la impressió que cada vida i cada autor són únics. Tanmateix, Johnson no sembla procedir sempre de la mateixa manera, ni de forma coherent, i en alguns casos articula les relacions entre la biografia i la crítica i explota la dependència entre la vida i l'obra en termes semblants als de biografies literàries anteriors. Johnson adverteix en més d'un lloc que l'obra d'un autor pot induir a confusió o a engany respecte del seu caràcter i de la seva vida: per exemple, considera que Pope hauria projectat una imatge personal volgudament millorada mitjançant les seves cartes (Battersby 1987:

20. Lynch (2015: 97) fa notar que l'atenció de Johnson als negocis dels poetes amb els llibreters és un dels diversos elements que no es troben o que apareixen molt rarament a les biografies literàries anteriors a les *Lives of the English Poets*. Adverteix que sovint la crítica no té present que aquesta i altres novetats, com el fet d'informar amb detall sobre les escoles i els professors dels poetes, s'han convertit en elements habituals de la biografia literària després i en bona part arran de Johnson.

47-49; Parker 2000: 331-332). En aquest cas, la biografia, al marge de l'obra, serveix per censurar l'autor i per revelar-ne l'autèntica personalitat. Amb Cowley passa una cosa semblant: Johnson considera que l'estima del lector pels seus diversos poemes amorosos hauria de disminuir a la llum del fet que el poeta en realitat només hauria estat enamorat una vegada i ni tan sols s'hauria atrevit a fer-ho saber (Johnson 2009: 7-8; Parker 2000: 331). Les discrepàncies entre vida i obra que es manifesten en alguns casos no obstenen que Johnson digui, per exemple, del mateix Cowley que els seus fets i opinions demostren que va ser una persona virtuosa i gens irreverent i que els seus poemes palesen que no va ser un home lasciu (Johnson 2009: 35). En llocs com aquests, les valoracions ètiques i estètiques semblen confluïr i basar-se en la convicció tradicional que l'obra és artísticament valuosa perquè l'autor hi ha transferit les seves qualitats intel·lectuals i morals.

Les dissonàncies entre vida i obra tampoc no impedeixen que Johnson adopti el mètode, a bastament adoptat pels biògrafs de poetes, d'utilitzar els textos poètics com a font d'informació sobre la vida i la personalitat dels escriptors, sobretot d'aquells de qui no es conserva documentació de cap altra mena. I per bé que les biografies de Johnson confereixen singularitat als poetes, no deixen de sustentar-se en principis normatius que regulen la concepció i la valoració d'autors i obres i avalen conjectures sobre les seves vides, els seus caràcters i els seus escrits no conservats (Battersby 1987: 34, 51). Els retrets de Johnson als poemes d'amor de Cowley no són per manca de sinceritat, sinó per suggerir una experiència en afers amorosos que l'autor no hauria pogut atresorar i que Johnson assumeix que és del tot necessària, en l'àmbit de l'amor i en qualsevol altre, per poder fer una poesia genuïna i de qualitat. Aquesta poesia es caracteritza per convertir la vivència personal en una experiència de validesa humana general representada de forma original i és la que haurien cultivat els escriptors que Johnson anomena 'poetes de la naturalesa'. Johnson assimila els caràcters i les obres dels millors autors a partir d'aquest ideal teòric, representatiu de la poètica classicista il·lustrada (Hagstrum 1967: 56 i ss.). Com moltes altres idees que, sobre el paper, defineixen l'excel·lència literària, la categoria 'poetes de la naturalesa' funciona a les vides de Johnson com a criteri de canonització i té l'efecte d'uniformitzar la identitat i l'obra de diversos escriptors.

A les vides de *Parnaso español* es percep un desplegament menys articulat de la trajectòria vital i l'obra i la carrera literària dels poetes. S'hi manté un tractament més escindit del subjecte biografiat: el personatge il·lustre d'exemplaritat moral segueix tenint molt de protagonisme, com s'ha vist amb els exemples del comte de Rebolledo i del príncep d'Esquilache, i no queda del tot assimilat amb l'escriptor d'exemplaritat literària. Segueix ben present la interpretació de l'obra en clau biogràfica i el seu ús com a document probatori no resulta problemàtic, per bé que en la jerarquia de les fonts d'informació l'obra sembla passar a un segon nivell de validesa. López de Sedano explica que ha

utilitzat les obres per reconstruir les vides dels poetes dels quals s'han trobat menys notícies *en altres fonts* (*Parnaso español*, VIII, Prólogo, ix-x).²¹ Es fa més difícil trobar a les vides del *Parnaso* consideracions que explícitament apuntin cap a la formació de la personalitat literària de l'escriptor, d'una poètica pròpia o d'una identitat d'autor distintiva. Si bé l'atenció creixent de la biografia pel context històric fa que cobrin protagonisme les relacions dels poetes amb altres escriptors i corrents i cercles que els confereixen una mena de segona identitat: això s'aprecia millor en la vida de Villegas de De los Ríos, on es converteix el poeta en membre d'un grup d'escriptors representant dels valors classicistes (Martín Puya 2013: 132). Formes, continguts, finalitats, gèneres i altres característiques de les obres, així com l'evolució de les trajectòries, es presenten com el resultat natural del caràcter, el talent, la formació i l'experiència dels autors, sovint en uns termes que deixen veure, com passa amb tantes biografies literàries, també les de Johnson, la mediació del discurs teòric en la caracterització exemplar dels poetes i les seves carreres.

L'evolució de la biografia literària a l'edat moderna es pot explicar a partir de la pèrdua de vigència de les formes i funcions del model conceptual i narratiu de la vida d'home il·lustre. Des d'aquesta perspectiva, els girs de la biografia es manifesten en diversos fronts i d'una manera lenta i gradual. La pervivència del model de vida il·lustre es fa patent al *Parnaso español* i encara ben avançat el segle XIX en l'àmbit hispànic, però també a les *Lives of the English Poets* de Samuel Johnson, sovint presentades com a paradigma de la modernitat biogràfica. Sempre en un marc estable, es produeixen canvis en les maneres de treballar dels biògrafs i en els formats de publicació vinculats a les col·leccions i antologies que afecten les concepcions i els usos de les vides. El contingut històric s'eixampla i les biografies, agrupades, esdevenen eines per a la construcció d'històries literàries i cànons nacionals. En aquest context, el tradicional valor exemplaritzant de la biografia escala a una dimensió coral i es posa al servei del prestigi dels poetes castellans del 'Siglo de Oro' i dels poetes anglesos moderns més eminents.

Un altre gir visible en l'evolució de les vides ateny l'adopció dels principis i mètodes de l'erudició crítica. Això imposa a la biografia condicions i prioritats noves, entre les quals hi ha el distanciament del tòpic, la rebaixa (però mai la supressió) de la funció panegírica i la valoració de la biografia com a document, perquè l'augment i la verificació de notícies certes sobre els escriptors esdevenen actius dels estudis literaris. En tot cas, el rebuig del biaix encomiàstic, l'esgotament per la saturació de llocs comuns sobre el bon poeta i l'escepticisme sobre la capacitat del biògraf de satisfer els seus propòsits es manifesten a ritmes i en mesures desiguals. És prou clar que va a l'alça la tendència de les vides a posar el focus

21. Manyé (2024) ha examinat les variants en els usos de les obres dels autors com a font d'informació biogràfica en Gregori Maïans.

en el poeta i en la seva trajectòria literària, a diversificar i estrènyer les relacions entre la vida, el caràcter i l'obra i a valorar els autors tenint en compte la seva singularitat i significació històrica. Ara bé, si per crítica biogràfica entenem un dispositiu hermenèutic en què tots els elements biogràfics que es prenen en consideració esdevenen significatius per a la comprensió i la valoració de l'obra, els canvis que podrien suggerir que aquesta crítica va prenent forma a la biografia del segle XVIII són els que es manifesten d'una forma més diversa i vague i els que sembla que es resisteixen més a una sistematització.

Bibliografia

- ARADRA SÁNCHEZ, Rosa María, “Las biografías de autor en la construcción de la historia literaria”, *Studi Ispanici.*, 46 (2021: *Sociología de la literatura hispánica (ii). Biografías de escritores y campo literario* coord. Pedro Ruiz), pp. 297-317.
- BATTERSBY, James L., “Life, Art and the Lives of the Poets”, a *Domestick Privacies. Samuel Johnson and the Art of Biography*, ed. David Wheeler, The University Press of Kentucky, 1987, pp. 26-56.
- BÉNARD, Élodie, *Les vies d'écrivains (1550-1750). Contribution à une archéologie du genre biographique*, Ginebra, Librairie Droz, 2019.
- BIBLIOTECA DE BIOGRAFÍAS, Proyecto *Silem, Sujeto e institución literaria*, Universidad de Córdoba, 06-09-25, <<https://www.uco.es/servicios/ucopress/silem/index.php/bibliotecas/biografias>>
- BOILLET, Danielle, FRAGONARD M.M., TROPÉ, Hélène, eds., *Écrire des vies. Espagne, France, Italie. XVI-XVIII siècles*, Presses Sorbonne Nouvelle, 2012.
- CALDWELL, Tanya M., ed., *Writing Lives in the Eighteenth Century*, Lewisburg, Pennsylvania, Bucknell University Press, 2020.
- CÁSEDA TERESA, Jesús Fernando, “Sedano polemista. Crítica y pendencias en la república de las letras”, *Berceo*, 158 (2010), pp. 7-30.
- CLINGHAM, Greg, “Life and literature in Johnson’s *Lives of the Poets*”, a *The Cambridge Companion to Samuel Johnson*, ed. Greg Clingham, Cambridge University Press, 1997, pp. 161-191.
- CLINGHAM, Greg, *Johnson, Writing, and Memory*, Cambridge University Press, 2002.
- DAMROSCH Jr., Leopold, *The Uses of Johnson’s Criticism*, Charlottesville, University of Virginia Press, 1976.
- DE LOS RÍOS, Vicente, “Memorias de la vida y escritos de Don Estevan Manuel de Villegas”, a *Las Eróticas y traducción de Boecio de Don Estevan Manuel de Villegas*, tomo I, Madrid, Antonio de Sancha, 1774, pp. v-xxxv.
- DIETZ, Bernd, “Introducción”, a *Samuel Johnson, Vidas de los poetas ingleses*, ed. Bernd Dietz, Madrid, Cátedra, 1988, pp. 14-39.
- ESTEVE, Cesc, “Biografía i bibliografía a l’edat moderna. Les vides d’escriptors literaris a la *Biblioteca Valentina* (1747) de Josep Rodríguez”, *Scripta. Revista Internacional de Literatura i Cultura Medieval i Moderna*, 23 (2024), pp. 245-260, 06-09-25 <<https://doi.org/10.7203/scripta.23.28774>>
- FIX, Stephen, “Distant Genius: Johnson and the Art of Milton’s Life”, *Modern Philology*, 81-3 (1984), pp. 244-264.
- HAGSTRUM, Jean, *Samuel Johnson’s Literary Criticism*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1967 [1a ed. 1952].
- HANCHOCK, Paul, “The Structure of Johnson’s ‘Lives’: A Possible Source”, *Modern Philology*, 74-1 (1976), pp. 75-77.
- HINNANT, Charles, *Steel for the Mind. Samuel Johnson and Critical Discourse*, Newark, University of Delaware Press, 1994.

- JOHNSON, Samuel, *Vidas de los poetas ingleses*, ed. Bernd Dietz, Madrid, Cátedra, 1988.
- JOHNSON, Samuel, *The Lives of the Poets*, 4 v., ed. Roger Lonsdale, Clarendon Press & Oxford University Press, 2006.
- JOHNSON, Samuel, *The Lives of the Poets. A Selection*, ed. Roger Lonsdale & John Mullan, Oxford University Press, 2009.
- JOHNSON, Samuel, *The Lives of the Poets*, ed. John H. Middendorf, Yale University Press, 2010a.
- JOHNSON, Samuel, *Samuel Johnson, El patriota y otros ensayos*, ed. Carlos Segade, trad. Ana María Nuño i Mariano José Vázquez, Madrid, El buey mudo, 2010b.
- JOHNSON, Samuel, *Samuel Johnson: Selected Writings: A Tercentenary Celebration*, ed. Peter Martin, Cambridge, MA and London, England, Harvard University Press, 2011, 06-09-25 <<https://doi-org.sire.ub.edu/10.4159/9780674054073>>
- KIRKLEY, Harriet, "John Nichols, Johnson's Prefaces, and the History of Letters", *Review of English Studies*, 49-195 (1998), pp. 282-305, 06-09-25, <<https://www.jstor.org/stable/518943>>
- LÓPEZ DE SEDANO, Juan José, *Parnaso español*, Madrid, Joaquín Ibarra – Antonio de Sancha, 1768-1778.
- LYNCH, Jack, "Generous Liberal-Minded Men: Booksellers and Poetic Careers in Johnson's Lives of the Poets", *The Yearbook of English Studies*, 45 (2015), pp. 93-108. <https://www.jstor.org/stable/10.5699/yearenglstud.45.2015.0093>
- MANNHEIMER, Katherine, "Personhood, Poethood, and Pope: Johnson's Life of Pope and the Search for the Man Behind the Author", *Eighteenth-Century Studies*, 40-4 (2007), pp. 631-649, 06-09-25, <<https://www.jstor.org/stable/30053732>>
- MANYÉ DE GIBERT, Mar, "Cap a un ús crític de l'obra com a font d'investigació biogràfica: la «Vida de Miguel de Cervantes Saavedra», de Gregori Maïans i Siscar", *Scripta. Revista Internacional De Literatura I Cultura Medieval I Moderna*, 23 (2024) pp. 228-244, 06-09-25 <<https://doi.org/10.7203/scripta.23.28725>>
- MARTÍN PUYA, Ana Isabel, "Vicente de los Ríos al auxilio de la lírica española: Villegas, representante y modelo", *eHumanista*, 37 (2017), pp. 120-142, 06-09-25, <<https://www.ehumanista.ucsb.edu/volumes/37>>
- MOLINA HUETE, Belén, "La poesía del Siglo de Oro a la luz del buen gusto: el *Parnaso Español* de López Sedano", a *La poesía del Siglo de Oro en el Siglo de las Luces. Estudios sobre la recepción y el canon de la literatura española (II)*, ed. José Lara Garrido & Belén Molina Huete, Madrid, Visor, 2013, pp. 39-99.
- MORTGAT-LONGUET, Emmanuelle, *Clio au Parnasse. naissance de l'«histoire littéraire» française aux XVIe et XVIIe siècles*, Paris, Honoré Champion, 2006.
- MUSITELLI, Pierre, "Vers une histoire littéraire unitaire. Usages de la biographie en Italie au XVIIIe siècle", a *Vies d'écrivains, vies d'artistes. Espagne, France*,

- Italie. XVIe-XVIIIe siècles*, ed. Matteo Residori et al., Presses Sorbonne Nouvelle, 2014, pp. 311-326.
- NÚÑEZ RIVERA, Valentín, ed., *Vidas preliminares. Paratextos biográficos de escritores en el Siglo de Oro*, Etiópicas, Universidad de Huelva, Servicio de Publicaciones, 2020.
- PARKER, Fred, "Johnson and the Lives of Poets", *The Cambridge Quarterly*, 29-4 (2000), pp. 323-337, 06-09-25, <<https://www.jstor.org/stable/42968074>>
- PASK, Kevin, *The Emergence of the English Author: Pre-Scripting the Life of the Poet in Early Modern Europe*, Cambridge University Press, 1996.
- RESIDORI, Matteo, TROPÉ, Hélène, BOILLET, Danielle, FRAGONARD, Marie-Madeleine, eds., *Vies d'écrivaines, vies d'artistes. Espagne, France, Italie. XVIe-XVIIIe siècles*, Presses Sorbonne Nouvelle, 2014.
- RUIZ PÉREZ, Pedro, "La polémica entre Sedano e Iriarte: punta y raíz de la espina", *Philologia Hispalensis*, 33-2 (2019a), pp. 51-70, 06-09-25, <<http://dx.doi.org/10.12795/PH.2019.v33.i02.04>>
- RUIZ PÉREZ, Pedro, "Biografías ilustradas y construcción del canon autorial (entre España y Europa): de Pacheco a Sedano", *Esferas literarias*, 2 (2019b), pp. 1-27.
- RUIZ PÉREZ, Pedro, ed., *Autor en construcción. Sujeto e institución literaria en la modernidad hispánica (siglos XVI-XIX)*, Prensas de la Universidad de Zaragoza, 2019c.
- RUIZ PÉREZ, Pedro, "Las biografías de *Parnaso español*. López de Sedano y el canon", en *Estudios culturales y literarios del mundo hispánico: en honor a José Checa Beltrán*, ed. Esther Martínez Luna, Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2021a, pp. 413-428.
- RUIZ PÉREZ, Pedro, coord., "Sociología de la literatura hispánica (II). Biografías de escritores y campo literario", *Studi Ispanici*, 46 (2021b).
- SEAGER, Nicholas, "Biography", a *The Oxford Handbook of Samuel Johnson*, ed. Jack Lynch, Oxford University Press, 2022, pp. 260-278.
- SMALLWOOD, Philip, *The Literary Criticism of Samuel Johnson*, Cambridge University Press, 2023.
- SPENCER DAVIDSON, Virginia, "Johnson's *Life of Savage*: The Transformation of a Genre", *Studies in Biography*, 187 (1978), pp. 58-71.
- TOMARKEN, Edward, *Samuel Johnson on Shakespeare and the Discipline of Criticism*, Athens GA., University of Georgia Press, 1991.
- TOMARKEN, Edward, *Samuel Johnson's Lives of the Poets. Ethical Literary Criticism*, Palgrave MacMillan, 2024, 06-09-25, <<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-61842-0>>
- WHEELER, David ed., *Domestick Privacies. Samuel Johnson and the Art of Biography*, The University Press of Kentucky, 1987.
- ZERARI, Maria, dir., *Le Grand Écrivain et sa première Vie. «L'illusion biographique» (XVIe-XVIIIe siècle)*, Classiques Garnier, 2021.